

Nr 148.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 143 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 18 mars 1949, föreslagit riksdagen att

dels till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 750 000 kronor,

dels ock till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1949/50 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isaksson* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 353), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förenämnda proposition nr 143 måtte taga hänsyn till i motionerna närmare angivna synpunkter;

dels en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile väckt motion (II: 340), vari hemställts, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 143 om utbyggnad av skifferoljeverket i Kvarntorp;

b) anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor för täckande av driftförluster och andra kostnader under den närmaste tiden;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning av formerna för oljeverkets avveckling eller för dess läggande i beredskap;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Åqvist* och *Olsson* i Mora väckt motion (II: 347), vari hemställts, att riksdagen

a) endast i så måtto bifaller Kungl. Maj:ts proposition nr 143, att Svenska skifferoljeaktiebolaget erhåller medel till täckning av redan ingångna köpeavtal och andra förpliktelser ävensom vad som erfordras för förhindrande av att bolaget nödgas gå i likvidation;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående kostnaderna för nödiga underhållsarbeten vid bolagets anläggningar vid ett upphörande av verksamheten samt igångsättningskostnader vid återupptagan-

de av densamma samt därefter för riksdagen framlägger förslag om den fortsatta verksamheten vid Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar.

Beträffande motiveringen till yrkandet i motionerna I: 282 och II: 353 hänvisas till förstnämnda motion. Såsom av densamma framgår ha motionärerna anlagt vissa kritiska synpunkter på Kungl. Maj:ts förslag. Sålunda framhålles bland annat, att i propositionen knappast lämnats erforderligt material för ett avgörande, huruvida den av utredningen föreslagna fortsatta driften vid bolagets anläggningar jämte utbyggnaden därav bör komma till stånd eller icke. I fråga om gasolanläggningens lönsamhet har, framhålles det, klart besked icke lämnats. Med hänsyn till möjligheterna att lagra oljor bör enligt motionärerna prövas, i första hand huruvida den föreslagna utbyggnaden bör ske och i andra hand huruvida icke avsevärda besparingar skola kunna åstadkommas. Beträffande innehållet i motionerna II: 340 och II: 347 hänvisas till desamma.

Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp tillkommo år 1941 då den situation i vilken landet befann sig gjorde det nödvändigt att öka den inhemska oljeproduktionen. Förutom startkapitalet, 15 000 000 kronor, tillfördes bolaget för vidare utbyggnad av anläggningarna under åren 1942 och 1943 tillhoppa ytterligare 14 200 000 kronor såsom aktiekapital och ca 25 000 000 kronor såsom lån. Lånet efterskänktes sedermera efter beslut av 1944 års riksdag.

Under världskrigets sista år ställdes frågan huruvida det vore ekonomiskt riktigt att låta bolaget också under fredsförhållanden driva sin verksamhet. Man stannade då för den uppfattningen att skifferoljeverket i Kvarntorp borde fortsätta, varemot den under något år i bolagets regi handhavda driften vid skifferoljeanläggningen i Kinne-Kleva borde nedläggas.

Sedermera framlade bolagets styrelse år 1946 ett förslag till rationalisering av driften samt fortsatt utbyggnad av Kvarntorpsverket och i samband därmed förslag till plan för bolagets finansiella rekonstruktion. Till bestridande av kostnaderna för de föreslagna åtgärderna — avseende främst uppförande av en tredje kalkugn och en gasolanläggning samt ombyggnad av tre ugnshus jämte därav betingad utvidgning av ångkraftcentralen — anvisade 1946 års riksdag 16 000 000 kronor genom teckning av ytterligare aktier i bolaget. Styrelsen beräknade att sedan nyanläggningarna kommit i fullt bruk, vilket ansågs kunna ske fr. o. m. verksamhetsåret 1951/52, ett visst årligt överskott skulle uppkomma. Den sedermera genomförda planen till finansiell rekonstruktion innebar bl. a. att aktiekapitalet nedsattes med 25 200 000 kronor till 4 000 000 kronor samt att anläggningarna nedskrevs med 16 313 000 kronor.

Vid 1947 års riksdag anvisades 3 000 000 kronor till teckning av ytterligare aktier i bolaget. Detta tillskott hade till ändamål att finansiera distributionen av gasol i bolagets egen regi.

Bolagets verksamhet utvecklade sig i fortsättningen icke efter de beräk-

ningar som lågo till grund för 1946 års riksdagsbeslut. Sålunda blev driftunderskottet för räkenskapsåret 1946/47, som av styrelsen beräknats komma att uppgå till 2 300 000 kronor, i verkligheten i runt tal 6 700 000 kronor. Styrelsen framhöll i förvaltningsberättelsen för samma år, att ökningen av den beräknade förlusten förorsakats av förseningar i anläggningsverksamheten, minskad tillgång på elektrisk kraft, höjning av arbetslönerna m. m.

Bolaget råkade på grund av nyssnämnda förhållanden i likviditetssvårigheter, vilket föranledde styrelsen att i slutet av år 1947 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära kapitaltillskott. Styrelsen framlade därvid olika alternativ. I prop. nr 69:1948 anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet, att det inträdda läget gjorde det nödvändigt att förutsättningslöst ompröva bolagets ställning och framhöll, att denna prövning borde i första hand verkställas av särskilt tillkallade utredningsmän. I avbidan på utredningens resultat borde verkets fortsatta utbyggnad enligt 1946 års riksdagsbeslut tills vidare anslå. Driften vid bolagets anläggningar borde dock fortsätta och erforderliga medel härför ställas till förfogande. Medelsbehovet uppskattades till 15 000 000 kronor, vilket belopp anvisades av 1948 års riksdag. Därmed hade alltsedan bolagets tillkomst till bolagets verksamhet anvisats sammanlagt i runt tal 87 000 000 kronor. Sedan fem utredningsmän tillkallats för att utreda frågan om bolagets framtida verksamhet ha utredningsmännen den 19 februari 1949 avlämnat sitt utlåtande.

Utredningen har enhälligt föreslagit, att utbyggnaden av Kvarntorpsanläggningarna skall fullföljas. Utredningen har icke funnit den omständigheten att verket i nuvarande skick går med förlust eller det förhållandet att företaget redan kostat det allmänna betydande belopp böra föranleda verksamhetens uppgivande. Som förklaring till svårigheterna har utredningen allmänt hänvisat till att verket hittills haft karaktär av ett försöksverk, vid vilket ett otal problem kvarstått att lösa. Därutöver har framhållits att verkets utbyggnad under krigstiden måst ske i forcerad takt, varvid ett mera långsiktigt perspektiv ej kunnat beaktas och vissa delar av verket fått en mera provisorisk utformning. Vägen till förbättring av driftresultatet har utredningen ansett böra gå genom dels rationalisering av såväl produktionsapparat som drift och dels ytterligare utveckling av tillverkningen av biprodukter samt ökning av företagens hela omslutning.

Från dessa utgångspunkter har utredningen i huvudsak godtagit de av skifferoljebolagets styrelse år 1946 framlagda och av samma års riksdag behandlade förslagen till ytterligare utbyggnad av anläggningarna. Dessutom föreslår utredningen vissa investeringar för att möjliggöra olika rationaliseringsåtgärder främst avseende skifferbrytningen. Utredningens förslag innebär, att vattenreningsanläggningen kompletteras och utbygges, att anordningarna för skiffrens brytning och beredning kompletteras, att de tre Bergh-ugnarna vid verket ombyggs för högre produktion enligt en av skifferoljebolaget utarbetad metod, att ångkraftverket utvidgas till erforderlig kapacitet, att gasolanläggningen fullbordas, att två ytterligare svavelverk an-

skaffas (därav ett eventuellt från Kinne-Kleva) samt att nya bostadshus om sammanlagt 80 lägenheter uppföras.

Genomförandet av de framlagda förslagen anser utredningen böra ske i tre etapper. Under den första etappen, som avser tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950, skulle utbyggnad av vattenreningsanläggningen påbörjas och utbyggnad av gasolanläggningen samt ombyggnad av en Bergh-ugn slutföras, varjämte vissa maskiner m. m. för rationalisering av skifferbrytningen skulle anskaffas. Under andra etappen, avseende tiden den 1 juli 1950—30 juni 1953, skulle de övriga två Bergh-ugnarna ombyggas. Därefter skulle tredje etappen inträda fr. o. m. den 1 juli 1953, varvid den av utredningen föreslagna utbyggnaden beräknades vara i huvudsak avslutad.

Det kapitalbehov som skulle bli erforderligt för att genomföra det framlagda förslaget skulle enligt utredningens mening tillskjutas dels genom anslag å riksstaten och dels genom lån. Till första och andra etapperna skulle sålunda för budgetåret 1949/50 anvisas anslag å 2 000 000 kronor till täckande av driftsförluster och 1 500 000 kronor till bestridande av kostnader för olika förnyelsebehov vid nuvarande anläggningar samt 250 000 kronor för förnyelse av asktransportanordningar m. m. eller tillhoppa 3 750 000 kronor. Vidare skulle för samma budgetår erfordras lån till skifferoljebolaget å dels 900 000 kronor för anskaffning av viss utrustning för rationalisering av skifferbrytningen ävensom för vattenreningsanläggningen, och dels 4 750 000 kronor för fullbordande av gasolanläggningen samt för anskaffning av viss ytterligare utrustning, tillhoppa alltså 5 650 000 kronor.

Slutligen skulle enligt utredningens förslag för budgetåret 1950/51 erfordras anslag å 2 600 000 kronor för ombyggnad av två Bergh-ugnar samt lån åt bolaget med 9 400 000 kronor. Lånet skulle tjäna till bestridande av kostnaderna för samma ändamål som nyss sagts, i den mån medel härför icke beräknats under nämnda anslag, ävensom anskaffning av viss ytterligare utrustning.

Icke någon av de hörda remissinstanserna har velat avstyrka att skifferoljebolagets verksamhet fortsättes och utvecklas efter i huvudsak de riktlinjer utredningen angivit. *Fullmäktige i riksbanken*, som anse de hittillsvarande erfarenheterna giva anledning till stor försiktighet vid bedömningen av bolagets möjligheter att efter de föreslagna utbyggnaderna driva en ekonomiskt lönande verksamhet, framhålla emellertid vikten av att de skäl, som kunna åberopas till stöd för nybyggnaderna, noggrant vägas mot nödvändigheten att tills vidare i möjligaste mån begränsa investeringsvolymen. *Statskontoret* uttalar, att vad utredningen föreslagit i fråga om sättet för finansieringen av de föreslagna åtgärderna icke föranleder någon erinran från ämbetsverkets sida och att de medel, som anses böra ställas till bolagets förfogande i form av lån, torde böra anvisas under fonden för låneunderstöd.

I fråga om skifferoljeaktiebolagets möjligheter att i framtiden kunna driva en ekonomiskt lönande verksamhet anför *fullmäktige för riksgäldskontoret* följande.

De av tillkallade fackmän gjorda beräkningarna torde helt visst vara gjorda med den största omsorg och sakkunskap. I och för sig torde icke finnas anledning att ifrågasätta riktigheten av de resultat, beräkningarna frambragt. För det framtida ekonomiska utfallet av bolagets rörelse har man emellertid att räkna med så många ovissa faktorer, som bolaget icke har någon möjlighet att påverka, att de i kalkylerna redovisade, relativt små driftsöverskotten lätt kunna förbytas till underskott. Såsom en sådan faktor vilja fullmäktige särskilt nämna ovissheten om den framtida utvecklingen av världsmarknadspriserna å oljeprodukter. En oviss faktor torde vidare vara, i vilken utsträckning avsättningsmöjligheter komma att föreligga för gasol. Av kalkylerna synes emellertid framgå, att inkomsterna av gasoltillverkningen tillmätas avgörande betydelse för verkets ekonomi.

Försiktigheten synes därför bjuda, att man icke räknar med något i ekonomiskt hänseende gynnsamt utfall av Kvarntorpsverkets rörelse. Även om detta skulle utbyggas till den omfattning, etapp 3 avser, torde det icke vara uteslutet, att staten får vara beredd att täcka framtida driftsunderskott till beloppet överstigande de underskott, utredningen själv räknar med såsom brist å förnyelsemedel.

Kommerskollegium anför, att om ändringar och kompletteringar av anläggningarna enligt förslagen genomföras under de närmaste åren, torde man kunna förvänta, att företagets ledning ägnar erforderlig uppmärksamhet åt sådan rationalisering och effektivisering mera i detalj av driften, som kan finnas möjlig och som borde kunna medföra förbättrad lönsamhet. Särskilt framhålles, att kollegium i likhet med *bergmästaren i västra distriktet* finner det påkallat att, sedan klarhet vunnits att verksamheten ej blott skall fortsättas utan även utvecklas, såväl skifferbrytningen som fyllningen av skifferbrotten planlägges på tillräckligt lång sikt och inrättas så rationellt som möjligt.

Flertalet remissinstanser lägga vid bedömningen av frågan om skifferoljebolagets framtida verksamhet stor vikt vid verksamhetens betydelse ur beredskapssynpunkt. I detta hänseende framhåller *statens bränslekommision* bland annat följande.

Värdet av en ökning av produktionskapaciteten vid Kvarntorpsverket torde bäst framgå av följande uppgifter. Under ett vart av åren 1943—1944 förbrukades inom landet för civila ändamål ca 24 000 m³ bensin och ca 40 000 m³ pannbrännolja. Kvarntorpsproduktionen uppgår för närvarande till 10 500 m³ bensin och 35 400 m³ brännolja per år. Den beräknade utökningen av produktionen till 28 000 m³ resp. 73 000 m³ skulle sålunda komma att medföra en avsevärd förbättring i försörjningsläget. Detta gäller framför allt beträffande bensin, där man genom möjligheten till inblandning av alkohol skulle kunna erhålla en utdrygning av tillgångarna på motorbränsle. Vid inblandning av 25 % alkohol skulle sålunda kunna erhållas 38 000 m³, medan en inblandning av 85 % alkohol skulle giva 187 000 m³ motorbränsle.

Statens industrikommision ägnar särskild uppmärksamhet åt svaveltillverkningens betydelse ur försörjningssynpunkt och anför därvid, att den nuvarande produktionen vid Kvarntorp, som är den enda tillverkaren inom landet, täcker en sjättedel av behovet samt att återstoden importeras från Norge och U. S. A. Därest det framlagda utbyggnadsprogrammet skulle full-

följas, framhåller kommissionen, kunde importen från U. S. A. helt bortskäras och leveranserna från Norge eventuellt minskas något.

Överbefälhavaren och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anse, att oljetillverkningen vid Kvarntorp på grund av sin sårbarhet för angrepp från luften icke bör tillmätas något större värde för försörjningen i händelse Sverige invecklas i krig. Däremot kommer skifferoljebolagets verksamhet under en avspärrningsperiod enligt nämnda remissinstansers mening att få stor betydelse. Överbefälhavaren framlägger emellertid två alternativ för tillgodoseendet av drivmedelsbehovet under en avspärrningsperiod, nämligen *dels* tillverkning vid skifferoljebolaget enligt utredningens förslag och *dels* bombsäker lagring av i fredstid importerade drivmedel. I remissyttrandet anförda överslagsberäkningar tyda enligt överbefälhavarens mening på att lagringsalternativet trots allt bleve det för staten billigaste. Möjligheterna att inom rimlig tid genomföra detta alternativ synas dock överbefälhavaren i dagens läge vara relativt små. Med hänsyn härtill och dessutom bland annat till den omständigheten att ett betydande kapital redan nedlagts på skifferoljeverkets utvidgning och rationalisering, finner överbefälhavaren det likväl ur försvarsberedskapssynpunkt önskvärt att bolagets verksamhet fortsattes och förordar skifferoljeverkets utbyggnad till etapp 3 enligt utredningens förslag. Riksnämnden framhåller å sin sida beträffande nyssberörda frågor bland annat följande.

Vid ett avspärrningsfall måste enligt riksnämndens mening en industriell produktion av oljor inom landet i en omfattning, som det här är fråga om (ca 100 000 m³ per år) vara till stor fördel ur beredskapssynpunkt. En dylik industriell produktion kan ej ersättas av enbart lagring av oljor, då lagren, om de ej kunna förnyas genom import, undan för undan komma att minska under avspärrningstiden, under det att en inhemsk produktion i ett dylikt läge kan tänkas hållas uppe vid maximikapacitet och till och med successivt ökas.

För krigsfallet däremot framstår en oljelagring i bombsäkra cisternanläggningar såsom en oavvislig nödvändighet, i betraktande av dels den stora bombningsrisken för den inhemska oljeindustrien, förut behandlad i riksnämndens skrivelse av den 20 december 1948, och dels vanskligheten att i ett dylikt läge kunna igångsätta någon produktion av ersättningsbränslen.

Även för avspärrningsalternativet är självfallet en oljelagring av allra största värde som komplement till en otillräcklig inhemsk tillverkning.

Riksnämnden finner det av utredningen angivna programmet för skifferoljeverkets utbyggnad och rationalisering välbetänkt samt understryker dessutom vikten av att Ljungströmsanläggningen underhålles så att apparaturen är i så gott skick som möjligt om densamma med kort varsel skulle behöva tagas i bruk.

Kommerskollegium, som granskat utredningens förslag ur bland annat tekniska synpunkter, framhåller beträffande den förordade ombyggnaden av Bergh-ugnarna, att de framlagda kalkylerna beträffande utfallet av denna ombyggnad grunda sig på resultatet av en relativt kort provdrift. Kollegium uttalar, att bättre klarhet rörande resultatet av omkonstruktionen torde kunna vinnas efter ombyggnaden av Bergh-ugn 1 och framhåller så-

som självklart, att för den händelse någon allvarlig felbedömning därvid skulle kunna konstateras, ombyggnaden av de övriga Bergh-ugnarna måste tagas under omprövning. Beträffande driften vid Ljungströmsanläggningen anser kollegium det nu vara för tidigt att uppgöra några närmare planer. *Sveriges geologiska undersökning* förordar, att arbete omedelbart upptages för att pröva också andra metoder än de hittills vid Kvarntorpsverket begagnade och projekterade. Ämbetsverket förordar i sådant hänseende att åt en lämplig institution gives i uppdrag att i samråd med bolagets representanter uppdraga riktlinjer för den sålunda behövliga forskningen över nya metoder för oljeframställning ur den svenska alunskiffern.

Länsstyrelsen i Örebro län, som i första hand yttrat sig om det planerade bostadsbyggandet, har efter överläggningar med bolaget, länsarbetsnämnden och länsarkitekten kommit till den slutsatsen, att någon bebyggelse utöver den för vakt- och beredskapstjänst nödvändiga icke borde förekomma i grannskapet till skifferoljebolaget särskilt med hänsyn till bombfaran. Länsstyrelsen framhåller även vikten av att åtgärder för att eliminera skadeverkningsarna genom bolagets drift påskyndas och effektiviseras, något som även kommit till uttryck i yttrandet från *Örebro läns kristidsstyrelse*.

I en den 10 mars 1949 dagtecknad skrift har bergsingenjören *S. V. Bergh* framlagt vissa synpunkter i anledning av utredningsresultatet.

Föredragande statsrådet har för egen del i ärendet anfört följande.

»Vid bedömning av frågan om Kvarntorpsverkets utnyttjande bör beredskapssynpunkterna självfallet tillmätas stor vikt. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har på begäran av utredningen framlagt sina synpunkter på frågan. Härav framgår, att medan visserligen möjligheterna att vid krigsfall hålla driften i gång bedömas såsom små med hänsyn till faran för bombanfall, verket i den händelse Sverige skulle avspärras utan att indragas i krig äger den allra största betydelse ur försörjningssynpunkt. De av bränslekommissionen anförda siffrorna rörande den relativa betydelsen av ökad skifferoljeproduktion synas bestyrka riktigheten av denna mening. Med avseende på överbefälhavarens uttalande rörande möjligheterna att lagra importerad olja vill jag hänvisa till vad riksnämnden i detta hänseende anfört i sitt remissvar, nämligen att industriell produktion ej kan ersättas av enbart lagring av oljor, då lagren, om de ej kunna förnyas genom import, undan för undan komma att minska under avspärrningstiden.

Om man i likhet med mig anser det ofrånkomligt att sörja för att Kvarntorpsanläggningarna skola kunna utnyttjas under en avspärrningstid, är det därför icke givet, att driften bör uppehållas även under vanlig fredstid. Med hänsyn till önskemålet att så långt möjligt begränsa det allmännas kapitalinsatser bör man ställa frågan huruvida icke driften vid Kvarntorp nu kunde nedläggas men produktionsapparaten dock underhållas så att den i en avspärrningssituation åter kunde tagas i anspråk. Kostnaden för ett dylikt beredskapsläge skulle emellertid, enligt vad utredningen anfört, uppgå till 2 500 000—3 500 000 kronor per år. Därutöver märkes, att den med driften förenade betydelsefulla forskningsverksamheten komme att avbrytas.

Både ur forskningssynpunkt och eljest är det sannolikt att man skulle ha stora vanskligheter att övervinna när man efter stilleståndet ginge att återupptaga driften. Utredningen har gjort en jämförelse mellan å ena sidan det av utredningen beräknade ekonomiska utfallet vid fortsatt utbyggnad — vilket framgår av den såsom bilaga fogade tablån över ekonomisk balans för redovisningsåren 1949/50—1959/60 — och å andra sidan kostnaderna vid ett stillastående av antydd art. Enligt utredningens uppfattning torde vid fortsatt utbyggnad det årliga driftunderskottet bli mindre även om kostnaden för räntor och ersättning till förnyelsefond medräknas. Med hänsyn härtill har utredningen avvisat tanken på att driften borde nedläggas. Denna mening överensstämmer med remissinstansernas uppfattning och delas även av mig. Jag vill i sammanhanget erinra om att vid anmälan av 1946 års proposition om Kvarntorp dåvarande chefen för handelsdepartementet anförde, att skifferoljebolaget enligt regeringens åsikt — vilken närmare utvecklats i skrivelse den 14 februari 1945 till bolagets styrelse — borde betraktas som ett normalt långtidsföretag. Detta uttalande föranledde icke riksdagen till något särskilt yttrande.

Utredningens förslag till fortsatt utbyggnad av bolagets anläggningar kräver stora tillskott av kapital. Särskilt i nuvarande ekonomiska läge måste detta ingiva betänkligheter. Fullmäktige i riksbanken ha i anledning härav uttalat, att de skäl, som kunna åberopas till stöd för att nu genomföra de föreslagna åtgärderna, böra noggrant vägas mot nödvändigheten att tills vidare i möjligaste utsträckning begränsa investeringsvolymen. Man är därför skyldig överväga om icke utbyggnaden av skifferoljeverket tills vidare kunde anstå och driften fortsätta med nuvarande anläggningar. Emellertid framgår av utredningens kalkyler att detta skulle medföra ett årligt underskott av ca 2 000 000 kronor. I detta belopp ha icke inbegripits de kostnader som komma att erfordras till oundgängligen nödvändiga förnyelser. Kostnaderna härför kunna, såsom utredningen framhållit, icke med säkerhet beräknas men torde dock bliva rätt betydande.

Utredningens beräkningar giva vid handen, att om den föreslagna utbyggnaden kommer till stånd det årliga driftunderskottet snart förbytes till ett överskott vilket fr. o. m. året 1954/55 torde uppgå till ca 3 000 000 kronor, bortsett från avsättning till förnyelsefond. Samtidigt beräknas den föreslagna utbyggnaden medföra en kraftig höjning av verkets produktion. Denna skulle såvitt angår brännolja, bensin och svavel mer än fördubblas. Även om erfarenheten visat att beräkningar på detta område äro förenade med stora ovisshetsmoment och en varning mot optimism därför är befogad, har jag icke kunnat undgå att finna utredningens kalkyler i denna del ägnade att stödja utbyggnadsplanen.

Med hänsyn till de här anförda omständigheterna har jag kommit till den slutsatsen, att verkets utbyggnad bör fullföljas efter i huvudsak de av utredningen föreslagna linjerna.

Till förhindrande av skadegörelse genom avloppsvatten föreslår utredningen, att vattenreningsanordningen utbygges. Visserligen ha dylika vat-

tenskadorna sedan anläggningarna togos i bruk efter hand minskat, men fortfarande är situationen otillfredsställande. Jag anser det vara viktigt, att allt göres för att nå en bättring härutinnan och vill därför tillstyrka utredningens förslag i detta hänseende. Utredningen har beräknat kostnaderna här för till totalt 1 200 000 kronor varav 700 000 kronor skulle anvisas av 1949 års riksdag i form av lån.

I fråga om de av utredningen föreslagna anskaffningarna av maskiner m. m. för rationalisering av skiffrens brytning och beredning skulle sammanlagt krävas en medelsanvisning av 500 000 kronor såsom lån att anvisas av innevarande års riksdag. Då dessa anordningar enligt utredningens uppfattning synas göra det möjligt att åstadkomma en billig, rationell och efter de olika arbetskvantiteterna anpassad drift — vilket torde bidra till en minskning av driftunderskottet — tillstyrker jag utredningens förslag i denna del. Jag förordar även utredningens förslag om nyanskaffning av en asktransportanordning till en kostnad av 250 000 kronor, då härigenom driftskostnaderna synas kunna ytterligare nedbringas.

En av de viktigaste punkterna i utredningens förslag är ombyggnaden av Bergh-ugnarna. En dylik ombyggnad innebär i princip, att ångpanneytor inläggas i de olika schakten, varigenom en mera intensiv förbränning av koksen blir möjlig. Härigenom skulle enligt utredningens uppfattning den i ugnarna genomsatta skiffermängden per tidsenhet kunna höjas till två och en halv gånger så mycket som tidigare med bibehållande av de specifika siffrorna, räknat per ton skiffer, i fråga om produktionen av oljeprodukter, ånga och gas. En mindre del av Bergh-ugn 1 har hittills ombyggt och provats blott en kort tid. Utredningen anser visserligen, att det är svårt att med ledning enbart av de utförda provningarna med säkerhet bedöma i vad mån det blir möjligt att uppnå helt tillfredsställande förhållanden under kontinuerlig drift, men finner dock hittills föreliggande resultat tydligt angiva, att Bergh-ugn 1 bör ombyggas i enlighet med framlagt förslag. I samband härmed skulle ångkraftverket utvidgas till erforderlig kapacitet. Kostnaderna för ombyggnaden av ugnen och därtill hörande utvidgning av ångkraftverket, utöver tidigare anvisade medel, beräknar utredningen till 800 000 kronor att tillföras bolaget i form av lån. Ehuru givetvis utrymme finnes för tvekan om de företagna proven kunna vara tillfyllest, vill jag tillstyrka, att en Bergh-ugn ombygges i överensstämmelse med utredningens förslag. Det torde få bli beroende på driftresultatet vid denna ugn om även de andra Bergh-ugnarna skola ombyggas.

I gasolanläggningen ha hittills ca 7 000 000 kronor investerats. Gasolen användes för närvarande i ringa utsträckning i vårt land. Skifferoljebolagets tillverkning uppgår blott till ca 600 ton per år och vidare importeras gasol i obetydlig mängd. Utredningens kalkyler visa, att gasolanläggningen vid full utbyggnad skulle kunna producera ca 16 000 ton per år. Gasolen skulle, därest avsättningssvårigheter icke förefinnas, kunna bidra till att göra bolaget till ett bärkraftigt företag. Då gasolen även ur beredskapssynpunkt anses betydelsefull, vill jag tillstyrka att gasolanläggning-

en fullbordas. Kostnaderna härför beräknar utredningen till 3 500 000 kronor och föreslår, att beloppet anvisas såsom lån av innevarande års riksdag. Skifferoljebolaget har i sitt remissyttrande framhållit, att denna siffra med hänsyn till den erforderliga säkerhetsmarginalen borde höjas och förordar, att beloppet höjes med 500 000 kronor till 4 000 000 kronor. Med hänsyn till den osäkerhet som alltid måste vidlåda kostnadsberäkningar av denna storleksordning torde försiktigheten bjuda att man räknar med det högre beloppet.

För att anpassa svavelverkskapaciteten efter den ökade gasmängd som blir följderna om samtliga Bergh-ugnar ombyggnas har utredningen föreslagit, att ett nytt svavelverk uppföres samt dessutom ett i reserv. Man bör nämligen med hänsyn till den omkringliggande orten icke riskera att vid utförande av nödigt underhållsarbete å svavelverken gasreningen blir otillräcklig. Kostnaderna, som beräknas till sammanlagt 4 400 000 kronor, föreslås av utredningen bära äskas av nästa års riksdag. Utredningen har ifrågasatt huruvida icke det vid Kinne-Kleva befintliga svavelverket kunde flyttas till Kvarntorp. I så fall skulle kostnaderna kunna minskas med 1 600 000 kronor. Frågan om Kinne-Klevaverkets fortsatta drift har ännu icke upptagits till prövning. Beslut om ett eventuellt överflyttande av svavelverket till Kvarntorp synes mig kunna fattas samtidigt med att anslagsfrågorna för skifferoljebolaget anmälas vid nästa års riksdag. Frånsett dessa anslagsfrågor vill jag understryka vikten av att, såsom i remissyttrandena påkallats, arbetet på att minska skadeverkningarna av bolagets drift ägnas all möjlig uppmärksamhet.

Utredningens förslag om byggande av nya bostadshus vid Kvarntorp särskilt med tanke på bolagets arbetare har avstyrkts av länsstyrelsen i Örebro län. Länsstyrelsen anser det bl. a. ur civilförsvarssynpunkt olämpligt att placera ytterligare bostadshus i omedelbar närhet av oljeverket med därav följande risker under ett krigstillstånd. Jag anser mig för närvarande icke bära föreslå någon medelsanvisning för ändamålet.

Vad utredningen anfört i fråga om bolagets administration och forskningsverksamhet torde bära beaktas. Beträffande forskningsverksamheten vill jag även fästa uppmärksamheten på Sveriges geologiska undersöknings påpekande om behovet av forskning för att finna nya metoder för oljeframställning ur skiffer.

Utredningen har även berört en av bolaget till utredningen ingiven skrivelse däri bolaget ifrågasatt att bliva befriat från bensinskatt. Då ett bifall härtill, såsom kommerskollegium och fullmäktige i riksgäldskontoret menat, skulle innebära en mindre lycklig form för subventionering av bolaget, anser jag mig icke kunna tillstyrka förslaget.

Vid uppgörande av de ekonomiska kalkylerna för bolagets verksamhet har utredningen för tiden fr. o. m. redovisningsåret 1950/51 räknat med en räntesats av 3,5 procent å det kapital som erfordras för skifferoljeverkets fortsatta utbyggnad och som skulle tillskjutas i form av lån. Vidare har i kalkylerna räknats med årlig avsättning till förnyelsefond efter vissa pro-

centsatser. Affärsresultatet har hittills icke lämnat rum för avsättningar till erforderliga förnyelser. Utredningen räknar med att ganska betydande avsättningar skola kunna göras efter den föreslagna utbyggnaden. Huruvida dessa avsättningar komma att bli tillräckliga för den oundgängligen erforderliga förnyelsen av anläggningarna låter sig icke för närvarande beräkna. Det är sålunda icke osannolikt att medel för berörda ändamål framdeles vid olika tillfällen få begäras av riksdagen. För budgetåret 1949/50 avses ett anslag å 1 500 000 kronor till förnyelse av nuvarande anläggningar. Jag förutsätter, att bolaget endast efter beslut av Kungl. Maj:t må taga i anspråk nyssnämnda medel och de ytterligare belopp som framdeles för motsvarande ändamål kunna komma att anvisas.

Utredningen har framhållit, att de ekonomiska beräkningarna som helhet äro försiktigt gjorda och böra lämna gott utrymme för förbättrade resultat. Det bör dock hågkommas, att det finnes flera på det ekonomiska resultatet inverkan faktorer varöver bolaget icke kan råda, t. ex. kostnads- och prisutvecklingen. Med hänsyn härtill kan det relativt gynnsamma ekonomiska resultat, som utredningen räknar med, lätt försämrast, vilket kan påkalla ökad kapitalinsats från statens sida.

Vad slutligen angår finansieringen av bolagets verksamhet ansluter jag mig till utredningens kostnadsberäkningar, mot vilka jag icke funnit anledning till erinran. Jag beräknar sålunda 2 000 000 kronor till täckande av driftsförlust under räkenskapsåret 1949/50, 1 500 000 kronor till förnyelse av nuvarande anläggningar samt 250 000 kronor till förnyelse av asktransportanordning eller tillhopa ($2\,000\,000 + 1\,500\,000 + 250\,000 =$) 3 750 000 kronor. Beloppet torde för nästa budgetår anvisas såsom reservationsanslag. Vidare beräknar jag i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag 700 000 kronor till vattenreningsanläggningen, 500 000 kronor till vissa maskiner m. m. för rationalisering av skifferbrytningen, 800 000 kronor till ombyggnad av Bergh-ugn 1 samt 4 000 000 kronor till gasolanläggningen eller tillhopa ($700\,000 + 500\,000 + 800\,000 + 4\,000\,000 =$) 6 000 000 kronor. Bolagets styrelse har i sitt remissvar uttalat önskvärheten av att detta belopp tillføres bolaget genom ökning av aktiekapitalet. Jag finner emellertid i likhet med utredningen det lämpligast att ifrågavarande medel åtminstone tillsvidare tillhandahålles bolaget såsom lån. I likhet med vad statskontoret i sitt remissvar anfört synes mig medlen böra anvisas under fonden för låneunderstöd.

Utbetalningen av lånet bör ske i den mån medel för anläggningarnas utförande erfordras och med belopp varje gång som statskontoret efter framställning av bolaget bestämmer. Å lyftat lånebelopp torde böra utgå ränta förslagsvis beräknad efter tre procent om året från lyftningsdagen. Vad återbetalningen av lånet beträffar läres med hänsyn till ovissheten rörande prisutvecklingen på oljemarknaden m. m. någon viss amorteringsplan icke nu böra fastställas. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att tillse, att lånet infrias i den mån medel därtill stå till bolagets förfogande. Lånebeloppet synes alltså böra vara betalbart vid anfordran. Vid det för-

hållandet att låntagaren är ett statligt bolag torde någon säkerhet för lånet icke erfordras.

Enligt verkställda beräkningar torde för utbyggnadsprogrammets genomförande dollarvaluta i viss utsträckning komma att erfordras för inköp av utrustning i U. S. A. Då importplanen för år 1949 icke torde rymma ytterligare dollarutlägg förutsätter jag att nämnda inköp så planeras att dollarbetalningar ej ifrågakomma under innevarande år.»

Utskottet. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp tillkommo år 1941, då den situation, i vilken landet befann sig, gjorde det nödvändigt att öka den inhemska oljeproduktionen. Bolagets verksamhet har emellertid icke utvecklats efter tidigare gjorda beräkningar. Sålunda ha betydande driftunderskott uppstått. Framhållas må, att sedan bolagets tillkomst har till dess verksamhet anvisats ett sammanlagt belopp av i runt tal 87 000 000 kronor.

Frågan om skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet har nyligen genom särskilda utredningsmän varit föremål för omprövning. Utredningen har därvid som sin mening uttalat, att vägen till förbättring av driftsresultatet bör gå genom dels rationalisering av såväl produktionsapparaten som dess drift och dels ytterligare utvecklande av biprodukttillverkningen och ökning av hela företagets omslutning. Från dessa utgångspunkter har såsom föredragande statsrådet framhållit utredningen godtagit de av skifferoljebolagets styrelse år 1946 framlagda och av samma års riksdag behandlade förslagen till ytterligare utbyggnad av anläggningarna. Det förslag, som utredningen framlagt, innebär, att vattenreningsanläggningen kompletteras och utbygges, att anordningarna för skiffers brytning och beredning kompletteras, att de tre Bergh-ugnarna vid verket ombyggs för högre produktion enligt viss närmare angiven metod, att ångkraftverket utvidgas till erforderlig kapacitet, att gasolanläggningen fullbordas, att två ytterligare svavelverk anskaffas samt att nya bostadshus med sammanlagt 80 lägenheter uppföras. Härför erforderligt kapitaltillskott har av utredningen uppskattats till sammanlagt 21 400 000 kronor, i vilket belopp inräknats utgifter för täckning av driftförluster och för förnyelse av anläggningarna under budgetåret 1949/50.

Statsrådet har i propositionen på grundval av ifrågavarande utredning framlagt förslag rörande bolagets framtida verksamhet. Därvid ha olika lösningar av denna fråga vägts mot varandra. Ett alternativ har varit, att utbyggnaden av Kvarntorpanläggningarna fullföljes. Såsom ett andra alternativ har övervägts, huruvida icke verksamheten ifråga nu borde nedläggas men produktionsapparaten dock underhållas så, att den i en avspärrnings-situation åter kunde tagas i anspråk. Slutligen har som ett tredje förslag ifrågasatts, om icke utbyggnaden av skifferoljeverket tills vidare kunde anstå och driften fortsätta med nuvarande anläggningar.

Vad beträffar sistnämnda förslag skulle ett genomförande av detsamma medföra ett årligt underskott av ca 2 000 000 kronor, i vilket belopp dock

icke inräknats kostnader till oundgängligen nödvändiga förnyelser. Därest i enlighet med det andra alternativet Kvarntorpanläggningarna endast skulle utnyttjas under en avspärrningstid och driften nu nedläggas, skulle kostnaden för ett dylikt beredskapsläge, enligt vad utredningens kalkyler utvisa, komma att uppgå till 2 500 000—3 500 000 kronor för år. Enligt av utredningen gjord jämförelse mellan å ena sidan det av utredningen beräknade ekonomiska utfallet vid fortsatt utbyggnad och å andra sidan kostnaderna vid ett stillastående av nu antydd art skulle vid fortsatt utbyggnad det årliga driftunderskottet bliva mindre även om kostnaderna för räntor och avsättning till förnyelsefond medräknas. Utredningen har kommit till den uppfattningen, att, därest utbyggnaden fullföljes, det för räkenskapsåret 1949/50 väntade driftunderskottet om 1 820 000 kronor skulle under de närmast följande åren förbytas i ett årligt driftöverskott, som efter loppet av fem år komme att uppgå till 3 000 000 kronor, bortsett från avsättning till förnyelsefond. Med hänsyn härtill har utredningen avvisat tanken på att driften nedlägges, vilken uppfattning delas av remissmyndigheterna och statsrådet.

Med ledning enbart av de sålunda uppgjorda kalkylerna, av vilka utskottet tagit närmare del, skulle vid valet av de olika alternativen förslaget om en utbyggnad av verksamheten vara det ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktiga. Även om såsom utredningen anfört beräkningarna vore försiktigt gjorda och borde lämna gott utrymme för förbättrade resultat måste emellertid beaktas, att en mångfald obestämbara faktorer kunna komma att påverka kostnadsberäkningarna i negativ riktning och att reservationer måste göras för ovissheten i antaganden och beräkningar. Härtill kommer, att hittillsvarande erfarenheter av bolagets verksamhet ingalunda varit tillfredsställande. De förhoppningar, som från statsmakternas sida ställts på bolaget, ha icke infriats. I sistnämnda avseende bör dock rättvisligen framhållas, att såsom ovan antytts verket måst från början byggas i forcerad takt och att detsamma hela tiden haft karaktär av ett försöksverk med därav följande provisoriska utformning. De särskilda förhållanden, under vilka bolaget sålunda haft att driva sin verksamhet, ha givetvis haft stor inverkan på bolagets ekonomiska resultat.

Vid bedömningen av frågan om bolagets framtida verksamhet måste enligt utskottets mening största vikt läggas vid verksamhetens betydelse ur beredskapssynpunkt främst i händelse Sverige skulle avspärras utan att indragas i krig. Erinras må att riksdagen vid tidigare ställningstaganden till verksamhetens utbyggande väglets främst av hänsynen till anläggningarnas värde ur denna synpunkt. Härvidlag har från vissa håll hänvisats till möjligheten av att lagra importerad olja. Förutom att stora svårigheter torde föreligga att inom rimlig tid genomföra detta alternativ, synes utskottet i likhet med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap industriell produktion icke kunna ersättas av enbart lagring av oljor, enär lagren om de ej kunna förnyas genom import undan för undan komma att minska under avspärrningstiden. Härjämte synes böra tagas i betraktande att, även om im-

port av oljor alltjämt kommer att framstå såsom en oavvislig nödvändighet, en inhemsk oljeframställning måste ur penningpolitisk synpunkt anses synnerligen värdefull. I detta sammanhang förtjänar det erinras om att, såsom statens bränslekommission i sitt i ärendet avgivna yttrande framhållit, Kvarntorpsproduktionen för närvarande uppgår till 10 500 m³ bensin och 35 400 m³ brännolja per år. Som jämförelse kan nämnas att under ett vart av åren 1943—1944 förbrukades inom landet för civila ändamål ca 24 000 m³ bensin och ca 40 000 m³ pannbrännolja. Genom den föreslagna utbyggnaden, varigenom produktionen beräknas komma att utökas till 28 000 respektive 73 000 m³, skulle alltså en avsevärd förbättring i försörjningsläget kunna åstadkommas. Såsom bränslekommissionen framhållit gäller detta särskilt beträffande bensin, där man vid inblandning av 25 % alkohol skulle kunna erhålla 38 000 m³ och vid en inblandning av 85 % alkohol 187 000 m³ motorbränsle.

En annan fråga av viss betydelse är, att vid oljebolaget bedrivits en högst avsevärd forskningsverksamhet. Ett nedläggande av driften skulle givetvis komma att synnerligen menligt inverka på forskningen på de områden, där skifferprodukter kunna nyttiggöras inom landet. Sannolikt är att vid ett återupptagande av den en gång nedlagda driften skulle ej minst ur forskningssynpunkt betydande svårigheter vara att övervinna.

Även om utskottet hyser betänkligheter mot en kapitalinvestering av den storlek, varom här är fråga, och därvid icke förbiser, att ytterligare kapitalinsatser från statens sida kunna bli påkallade, anser utskottet Kvarntorpverkets beredskapsvärde dock vara av den angelägenhetsgrad, att utskottet i likhet med de hörda remissmyndigheterna icke anser sig kunna tillstyrka, att verksamheten vare sig nedlägges eller inordnas i materielreserv. Vid sådant förhållande och då av den verkställda utredningen att döma genom en utbyggnad av verksamheten rimliga förutsättningar synas föreligga för räntabel drift eller åtminstone för att en eventuell förlust icke kommer att överstiga eljest nödvändiga beredskapsåtgärder är utskottet berett föreslå, att denna utbyggnad fullföljes efter i huvudsak de av utredningen föreslagna linjerna. Utskottet förutsätter därvid, att Kungl. Maj:t låter tillse, att skifferoljeverkets organisation, vilken enligt vad utredningen konstaterat är behäftad med vissa svagheter, genom en ingående översyn erhåller mest lämpliga och ändamålsenliga utformning. Det kan måhända även vara välbetänkt att låta undersöka, om icke samarbete i en eller annan form med den kemisk-tekniska industrien inom landet lämpligen bör åstadkommas.

Enligt det föreliggande förslaget skulle medel för nästa budgetår anvisas för en viss utbyggnad av Kvarntorpverket. Vad därvid beträffar ombyggnaden av Bergh-ugnarna delar utskottet statsrådets mening, att endast en av dessa nu bör ombyggas och att det får bli beroende på driftresultatet vid denna ugn om även de övriga skola omkonstrueras. I fråga om gasolanläggningen har utskottet efter ytterligare inhämtade upplysningar rörande anläggningens lönsamhet och möjligheterna för avsättning av denna vara

kommit till den uppfattningen, att, trots de svårbedömbara moment, som beräkningarna måste inrymma, då det gäller att på marknaden introducera en i stort sett ny produkt, skäl tala för att denna anläggning fullbordas. Förslaget härom tillstyrkes alltså. Mot den ifrågasatta utbyggnaden i övrigt har utskottet icke något att erinra. I likhet med statsrådet anser utskottet, att med ställningstagande till frågan om byggande av nya bostadshus vid Kvarntorp bör tills vidare anstå. Utskottet tillstyrker, att medel i angiven omfattning anvisas för täckande av driftförluster samt för ersättningsanskaffning av materiel. De sammanlagda kostnaderna för nästa budgetår ha uppskattats till 9 750 000 kronor, varav såsom anslag 3 750 000 kronor och såsom lån 6 000 000 kronor. Beräkningen därvidlag synes kunna godtagas liksom det föreslagna sättet för finansiering av de förordade åtgärderna.

Av de nu anförda framgår, att utskottet icke kan tillstyrka i motionerna II: 340 och II: 347 gjorda yrkanden. Vidkommande de likalydande motionerna I: 282 och II: 353 ha i desamma framförts allenast vissa allmänna synpunkter, men motionerna utmynna icke i direkt hemställan av ekonomisk innebörd. Dessa motioner torde, såvitt de icke kunna anses besvarade med vad utskottet ovan anført, icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

1. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 340 och II: 347,

a) till *Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet* för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 750 000 kronor;

b) till *Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget* för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor;

2. att motionerna I: 282 och II: 353, i den mån de icke kunna anses besvarade med vad utskottet ovan anført, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 maj 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Rickard Lindström, Sven Larsson, Gränebo, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Boman, Heiding, Gillström, Erik Gustaf Andersson, Lundgren och Alfred Nilsson; samt

från andra kammaren: herrar Malmborg i Skövde, Boman i Kieryd, Andersson i Malmö, Hjalmarson, Wallentheim, Ståhl, Lindholm, Pettersson i Dahl, Hoppe, Petterson i Degerfors, Persson i Vinberg och Hansson i Skegrie.

Reservationer:

1) av herrar *Lundgren, Malmborg* i Skövde och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»*Utskottet*. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp tillkommo år 1941, då den situation, i vilken landet befann sig, gjorde det nödvändigt att öka den inhemska oljeproduktionen. Bolagets verksamhet har emellertid icke utvecklats efter tidigare beräkningar. Sålunda ha betydande driftunderskott uppstått. Framhållas må, att sedan bolagets tillkomst har till dess verksamhet anvisats ett sammanlagt belopp av i runt tal 87 000 000 kronor.

Av vad sålunda anförts framgår, att hittillsvarande erfarenheter av bolagets verksamhet icke varit tillfredsställande och att de förhoppningar, som från statsmakternas sida ställts på bolaget ingalunda infriats. Den nu föreliggande utredningen förutsätter icke att någon del av det förut investerade kapitalet skall kunna göras räntebärande.

Vid bedömandet av det nu framlagda utbyggnadsprogrammet måste beaktas, att en mångfald obestämbara faktorer kunna komma att påverka kostnadsberäkningarna i negativ riktning och att reservationer måste göras för ovissheten i antaganden och beräkningar. Ett flertal remissmyndigheter ha också uttalat vissa betänkligheter mot förslaget.

Vid bedömandet av Kvarntorpverkets utnyttjande synes avgörande vikt ha tillmätts beredskapssynpunkterna. Med hänsyn till anläggningarnas sårbarhet från luften kunna desamma såsom överbefälhavaren även framhållit icke anses utgöra något större värde för försörjningen i händelse Sverige skulle invecklas i krig. Återstår den betydelse verket kan få under en avspärrningsperiod. Den omständigheten att Kvarntorpverket icke kan beräknas uppehålla driften under krigstid medför, att en utvidgning av verket under fred icke minskar behovet av lagring av drivmedel för kommande såväl civila som militära behov.

Med hänsyn till det anförda kan det ifrågasättas, om det icke ur statsfinansiella och andra synpunkter vore mest välbetänkt att nedlägga driften vid verket. Då emellertid oljemarknaden i världen är sådan, att man i ett flertal länder nödgas att under ekonomiskt förlustbringande åtgärder tillgodose behovet av flytande bränslen, vill utskottet icke förorda ett dylikt alternativ. Om emellertid anläggningarna vid Kvarntorp alltså böra bibehållas måste det vara ett centralt intresse, att ansträngningarna inriktas på att göra driften så räntabel som möjligt, därvid alla möjligheter att nå ett sådant resultat böra undersökas. En näraliggande tanke i sådant syfte synes utskottet vara att åtgärder vidtagas för att intressera privata företag inom den kemisk-tekniska industrien att i en eller annan form medverka i skifferoljeaktiebolaget. Givet är att dessa intressenter måste beredas tillfälle att taga närmare del av bolagets verksamhet ur tekniska och ekonomiska syn-

punkter liksom av det av utredningen framlagda ekonomiska materialet och därpå byggd premisser. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att närmare undersöka möjligheterna att få till stånd en dylik samverkan. I avvaktan på resultatet därav, som torde böra kunna föreläggas nästa års riksdag, synes med ställningstagande till förslaget om en utbyggnad i enlighet med statsrådets förslag av Kvarntorpverksamheten böra tills vidare anstå. För närvarande böra därför inga andra investeringar göras i bolaget än sådana som äro nödvändiga för driftens fortsättande. En av de enligt utskottets mening viktigaste punkterna i utredningens förslag är ombyggnaden av Bergh-ugnarna: Utskottet anser övervägande skäl tala för att medel, 800 000 kronor, anvisas för omkonstruktion av en av dessa ugnar. Då resultatet av en dylik ombyggnad är av icke ringa betydelse för bedömandet av verksamhetens framtida räntabilitet, utgör detta ett ytterligare skäl för att icke fatta slutlig ställning till den planerade utbyggnaden, förrän resultatet av de av de närmast förestående driftförbättringarna kunna bättre överblickas.

Då på räkenskapsåret 1949/50 belöpande driftförluster måste täckas tillstyrker utskottet, att för ändamålet anvisas ett anslag av 2 000 000 kronor.

I vidare mån än vad nu föreslagits är utskottet icke berett tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår skulle alltså utgöra 2 800 000 kronor, varav såsom anslag 2 000 000 kronor och såsom lån 800 000 kronor.

Av det anförda följer, att yrkandena i motionerna I: 282 och II: 353 samt motionerna II: 340 och II: 347 i viss mån blivit tillgodosedda med vad utskottet ovan anført och föreslagit.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 282 och II: 353 ävensom II: 340 och II: 347,

a) till *Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet* för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor;

b) till *Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget* för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa undersökning i vad mån möjligheter förefinnas att intressera enskilda företag att inträda i Svenska skifferoljeaktiebolaget.»

2) av herr *Karl Andersson*.